

- 39 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punten 74-83 en Besluit (EU) 2021/2121 van de Commissie van 6 juli 2020 over het beheer van stukken en archieven (*PbEU* 2021, L 430/30).
- 40 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punten 75-76.
- 41 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 81.
- 42 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 82.
- 43 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 83.
- 44 European Commission, 'Decision of the European Commission pursuant to article 11 of the detailed Rules for the Application of Regulation (EC) no. 1049/2001, annexed to the Rules of Procedure of the Commission, 28 juli 2025', C(2025) 5429.
- 45 European Commission, 'Decision of the European Commission pursuant to article 11 of the detailed Rules for the Application of Regulation (EC) no. 1049/2001, annexed to the Rules of Procedure of the Commission', 28 juli 2025, C(2025) 5429, par. 10.
- 46 European Commission, 'Decision of the European Commission pursuant to article 11 of the detailed Rules for the Application of Regulation (EC) no. 1049/2001, annexed to the Rules of Procedure of the Commission', 28 juli 2025, C(2025) 5429, par. 13.
- 47 European Commission, 'Decision of the European Commission pursuant to article 11 of the detailed Rules for the Application of Regulation (EC) no. 1049/2001, annexed to the Rules of Procedure of the Commission', 28 juli 2025, C(2025) 5429, par. 13.
- 48 European Commission, 'Decision of the European Commission pursuant to article 11 of the detailed Rules for the Application of Regulation (EC) no. 1049/2001, annexed to the Rules of Procedure of the Commission', 28 juli 2025, C(2025) 5429, par. 13.
- 49 Zie bijvoorbeeld: D. Wyatt, 'The Anaemic Existence of the Overriding Public Interest in Disclosure in the EU's Access to Documents Regime', *German Law Journal* (21) 2020, afl. 4, p. 686-701.
- 50 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 36.
- 51 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 41.
- 52 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 68.
- 53 Europese Ombudsman 26 januari 2022, zaak 1316/2021/MIG (Aanbeveling over de weigering van de Europese Commissie om het publiek toegang te verlenen tot sms-berichten die zijn uitgewisseld tussen de voorzitter van de Commissie en de CEO van een farmaceutisch bedrijf over de aankoop van een COVID-19-vaccin).
- 54 European Commission, 'Commission guidelines for acceptable use of public instant messaging applications', 1 september 2019.
- 55 Dit is bevestigd in het Reglement van orde van de Europese Commissie dat onlangs is herzien. Besluit (EU) 2024/3080 van de Commissie van 4 december 2024 tot vaststelling van het reglement van orde van de Commissie en tot wijziging van Besluit C(2000) 3614. Zie bijlage, artikel 5 lid 4: 'Applicaties voor tekstberichten op corporate mobiele telefoons worden niet gebruikt voor belangrijke informatie die geen korte levensduur heeft, tenzij zulks in het belang van de dienst strikt vereist is. Applicaties voor tekstberichten voldoen aan de aanbevelingen van de Commissie inzake de beveiliging van informatietechnologie wat betreft het automatisch verdwijnen van berichten.'
- 56 Europese Ombudsman 26 januari 2022, zaak 1316/2021/MIG, punt 16 (Aanbeveling over de weigering van de Europese Commissie om het publiek toegang te verlenen tot sms-berichten die zijn uitgewisseld tussen de voorzitter van de Commissie en de CEO van een farmaceutisch bedrijf over de aankoop van een COVID-19-vaccin).
- 57 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 70.
- 58 G. Fortuna, 'Von der Leyen's messages auto-delete to save space on her phone, Commission says', *Politico* 24 september 2025.
- 59 De Europese Commissie heeft interne richtlijnen over het gebruik van deze functie, te weten de 'Checklist to make your Signal safer' van 2022, zie G. Fortuna, 'Von der Leyen's messages auto-delete to save space on her phone, Commission says', *Politico* 24 september 2025. Dit doet denken aan 'Nokia-gate': de *Volkskrant* had in 2020 op basis van de toenmalige Wet openbaarheid van bestuur (Wob) verzocht om inzage in sms-berichten die premier Mark Rutte had verstrekt tijdens de coronapandemie. Uit het Wob-besluit bleek dat in de telefoon van de premier niet was gezocht naar sms-berichten. Tegen dit besluit werd beroep aangekend bij de rechtbank Amsterdam. Gedurende het proces maakte de landsadvocaat inzichtelijk dat het verrichten van een extra zoekslag in de telefoon van Rutte geen vruchten zou afwerpen: het Nokia-toestel van de premier had 'zeer beperkte capaciteit'. Er konden slechts twintig sms-berichten in worden opgeslagen.
- 60 G. Fortuna, 'Von der Leyen's messages auto-delete to save space on her phone, Commission says', *Politico* 24 september 2025.
- 61 Zie ter illustratie: E. O'Regan & A. Roussi, 'Deleting texts to save space, Ursula? "It's not the 1990s."', *Politico* 26 september 2025.
- 62 Europese Ombudsman, 'Hoe heeft de Europese Commissie een verzoek om toegang van het publiek tot een sms van een EU-staatshoofd aan de voorzitter van de Commissie over de handelsbesprekingen tussen de EU en Mercosur behandeld?', 19 september 2025, <https://www.ombudsman.europa.eu/nl/opening-summary/nl/211703>.
- 63 Arrest *Stevi* @NYT/Europese Commissie, punt 79.
- 64 Dr. Fatma Çapkurt is als universitair docent verbonden aan de afdeling staats- en bestuursrecht van de Universiteit Leiden. Zij is tevens lid van de redactie van *SEW*.

NATIONALE GERECHTSHOVEN (B/NL)

SEW 2026/32 Schadevorderingen na kartelinbreuken. De potentiële impact van richtlijn 2014/104/ EU op de zaak van de Commissie tegen het liftenkartel

HOF VAN BEROEP BRUSSEL 18 NOVEMBER 2024, 2015/AR/95

I. Inleiding

Nadat de Europese Commissie (hierna: de Commissie) in 2007¹ liften- en roltrapproducenten Otis, KONE, Schindler en ThyssenKrupp voor hun deelname aan kartelafspraken over nieuwe installaties en het onderhoud en de modernisering van liften en roltrappen in België, Duitsland, Nederland en het Groothertogdom Luxemburg (hierna: het Liftenkartel) beboette in haar beschikking van 21 februari 2007 (hierna: de Beschikking), hebben een aantal actoren in verscheidene lidstaten private schadevergoedingsacties ingesteld.² Zo leidde de Commissie (namens de Europese Unie) in 2008 een procedure in voor de (toenmalige) Nederlandstalige rechtbank van koophandel te Brussel, zonder succes.³ In hoger beroep oordeelde het hof van beroep te Brussel (hierna: het hof) op 18 november 2024 dat de Commissie geen recht had op schadevergoeding omdat zij niet had aangetoond dat het Liftenkartel haar onderhoudscontracten had aangetast. Deze zaak was beslecht terwijl de Richtlijn 2014/104/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 november 2014 betreffende bepaalde regels voor schadevorderingen volgens nationaal recht wegens inbreuken op de bepalingen van het mededingingsrecht van de lidstaten en van de Europese Unie⁴ (hierna: de Richtlijn) *ratione temporis* niet van toepassing was.

In deze bijdrage worden eerst de feiten en de procedurele voorgaanden die tot deze laatste beslissing hebben geleid, belicht (paragraaf 2). Vervolgens worden de belangrijkste vaststellingen van het hof besproken (paragraaf 3). Daarna volgt een beknopt overzicht van de nieuwigheden die de Richtlijn heeft geïntroduceerd en de manier waarop de Richtlijn de afloop van de schadevordering van de Europese Unie

had kunnen beïnvloeden (paragraaf 4). In paragraaf 5 wordt een recente uitspraak van 15 september 2025 van het hof van beroep te Gent besproken, die een afwijkende rechterlijke benadering in kartelschadevorderingen illustreert. De bijdrage sluit af met een conclusie (paragraaf 6).

2. Het Liftenkartel en de schadevordering van de Commissie

2.1. De Commissie beoekt liften- en roltrappenproducenten

De Commissie startte haar onderzoek nadat zij in 2003 informatie ontving over een mogelijk kartel tussen de vier grootste Europese producenten van liften en roltrappen. KONE, Otis, Schindler en ThyssenKrupp werkten in verschillende stadia van het onderzoek mee met de Commissie om, overeenkomstig de clementieregeling van de Commissie,⁵ in aanmerking te komen voor een boetevermindering.⁶

Op 21 februari 2007 beoette de Commissie zeventien dochterondernemingen van KONE, Otis, Schindler en ThyssenKrupp (samen: de Kartelleden), alsook Mitsubishi Elevator Europe BV⁷ voor hun deelname aan het Liftenkartel. Deze ondernemingen hadden gedurende ongeveer tien jaar⁸ aanbestedingen vervalst, prijzen afgesproken, markten verdeeld en commercieel gevoelige informatie uitgewisseld.

Specifiek met betrekking tot België, stelde de Commissie vast dat de Kartelleden contracten voor enerzijds de verkoop en installatie van nieuwe liften en roltrappen en anderzijds het onderhoud en de modernisering van liften en roltrappen aan elkaar hadden toegewezen.⁹ Zo waren de Kartelleden overeengekomen niet te concurreren voor onderhoudscontracten, zowel voor liften die al in gebruik waren, als voor nieuwe liften. Volgens hun afspraak moesten ze de onderhoudscontracten bij de reeds bestaande klanten behouden en de nieuwe liften van het eigen merk onderhouden.¹⁰ Een gelijkwaardige regeling werd gemaakt voor de modernisering van liften en roltrappen. De onderneming die het desbetreffende materiaal in zijn onderhoudsportfolio had, zou het contract voor de modernisering winnen.¹¹

In de Beschikking stelde de Commissie vast dat het Liftenkartel een doelbeperking uitmaakte.¹² De coördinatie tussen de Kartelleden werd met andere woorden geacht dermate schadelijk te zijn voor de mededinging dat de concrete gevolgen ervan op de markt

niet moesten worden aangetoond. Nochtans besloot de Commissie dat het Liftenkartel eveneens hoogstwaarschijnlijk tot concurrentieverstorende effecten had geleid, zonder daarbij precieze en concrete gevolgen te identificeren.¹³ Volgens haar was het immers moeilijk het daadwerkelijke effect van het Liftenkartel vast te stellen aangezien het 'niet bekend is of en hoeveel projecten het voorwerp zijn geweest van aanbestedingsvervalsing, noch hoeveel projecten mogelijk [waren] verdeeld tussen kartelleden zonder dat er contacten tussen hen nodig waren'.¹⁴

2.2. De Commissie vordert schadevergoeding voor de Belgische rechter

2.2.1. De schadevordering van de Commissie in eerste aanleg

Op 20 juni 2008 dagvaardde de Commissie de Kartelleden voor de (toenmalige) rechtbank van koophandel te Brussel. Volgens de Commissie had zij door het Liftenkartel een meerprijs betaald voor het onderhoud van liften en roltrappen in verschillende gebouwen gelegen in België en Luxemburg. De Commissie vorderde dat de rechtbank de Kartelleden hoofdelijk, minstens *in solidum*, zou veroordelen tot de betaling van een schadevergoeding voor een bedrag van ongeveer 6 miljoen euro, maar liet na de betrokken contracten te identificeren.¹⁵ Voor de onderbouwing van haar schadevordering steunde ze hoofdzakelijk op de Beschikking, de theorie van de 'normale gang van zaken' en de verslagen van haar deskundige (hierna: de MAPP-verslagen). Die MAPP-verslagen verwijzen naar een prijsdaling na de inbreukperiode als bewijs van de geleden schade.

In ondergeschikte orde vorderde de Commissie de aanstelling van een gerechtsdeskundige om de geleden schade te begroten. Deze deskundige zou kennis moeten nemen van alle nuttige stukken (die de partijen hem bezorgen), om vervolgens de rechtbank advies te verlenen over de totale geleden schade.

In hun verweer vorderden de Kartelleden ook de overlegging van stukken. Zij vroegen dat de Commissie bevolen zou worden alle aanbestedingsdocumenten, offertes, gesloten overeenkomsten, interne nota's en voor haar claim relevante briefwisselingen over te maken. Voorts beweerden zij dat er geen sprake kon zijn van een eerlijk proces. Het beginsel van 'equality of arms' zou geschonden zijn, aangezien de Commissie zelf het

onderzoek naar de inbreuk op artikel 101 lid 1 VWEU had gevoerd en daardoor vertrouwelijke informatie – waarover de Kartelleden niet beschikten – had kunnen verzamelen en gebruiken. Hierdoor zou de Commissie zich in een bevoorrechte positie bevinden.¹⁶

De Commissie bracht hier tegen in dat de bestaande 'Chinese wall' tussen enerzijds haar Directoraat-Generaal Mededinging, verantwoordelijk voor het nemen van de Beschikking, en anderzijds haar juridische dienst, die de vordering tot schadevergoeding had ingesteld, het recht op een eerlijk proces garandeerde.¹⁷

2.2.2. De rechtbank vraagt zich af of de Commissie als rechter en partij in haar eigen zaak optreedt

Bij tussenvonnis van 18 april 2011¹⁸ stelde de rechtbank van koophandel over dit geschilpunt een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie (hierna: het HvJ EU). De rechtbank vroeg of het recht op een eerlijk proces¹⁹ verzoekenbaar is met het feit dat de Commissie in een eerste fase is opgetreden als een mededingingsautoriteit die een bepaald gedrag sanctioneert, en in een tweede fase een schadevergoedingsprocedure instelt naar aanleiding van datzelfde gedrag. Meer specifiek verwees de rechtbank naar het feit dat een beschikking van de Commissie inzake een procedure op grond van artikel 101 VWEU met het oog op een uniforme toepassing van het Europese mededingingsrecht de nationale rechter bindt krachtens artikel 16 lid 1 van Verordening (EG) 1/2003.²⁰ Nationale rechtbanken mogen met andere woorden geen beslissingen nemen die in strijd zouden zijn met de door de Commissie gegeven beslissing. De rechtbank wilde nagaan of *in casu* de Commissie niet zowel als rechter als partij in haar eigen zaak optreedt.

2.2.3. Het HvJ EU verduidelijkt dat er geen schending van het beginsel van 'equality of arms' is

Op 6 november 2012 velde de Grote kamer van het HvJ EU een prejudicieel arrest.²¹ Het HvJ EU herhaalde dat iedereen zich in rechte op een schending van artikel 101 lid 1 VWEU kan beroepen en bijgevolg de nietigheid van een door dit artikel verboden overeenkomst kan invoeren.²² Verder herinnerde het HvJ EU eraan dat afbreuk zou worden gedaan aan de volle werking

van artikel 101 VWEU indien niet iedereen vergoeding zou kunnen vorderen van de schade die hem is veroorzaakt door een mededingingsbeperkende overeenkomst.²³ Bijgevolg moet iedereen, dus ook de Commissie, vergoeding van de geleden schade kunnen vorderen wanneer er een causaal verband bestaat tussen die schade en de mededingingsbeperkende overeenkomst.²⁴ Echter, oordeelde het HvJ EU, moet bij de uitoefening van dat recht op schadevergoeding rekening worden gehouden met de grondrechten van de verwerende partijen. Het HvJ EU stelde dat het beginsel van 'equality of arms' een evenwicht tussen de procespartijen moet verzekeren en moet garanderen dat elk document dat aan de rechter wordt voorgelegd door alle procespartijen kan worden gecontroleerd en bestreden.²⁵

Het HvJ EU verwierp het argument dat dit beginsel geschonden was. Allereerst, omdat de partijen die een schending ervan opwerpen het bewijs daarvan moeten leveren. Volgens het HvJ EU toonden de Kartelleden niet aan dat de Commissie vertrouwelijke informatie aan de rechtbank had voorgelegd. Daarnaast had de Commissie in het kader van de prejudiciële verwijzing toegelicht dat zij zich voor haar schadevordering slechts had gebaseerd op de publieke niet-vertrouwelijke versie van de Beschikking en herhaalde zij dat de juridische diensten verantwoordelijk voor de schadevordering geen 'geprivilegieerde' toegang hadden tot het vertrouwelijke dossier van het Directoraat-Generaal Mededinging.²⁶

2.2.4. De Commissie grijpt naast een schadevergoeding in eerste aanleg

In het vonnis van 24 november 2014²⁷ (hierna: het Vonnis) verklaarde de Nederlandstalige ondernemingsrechtbank (opvolger van de rechtbank van koophandel) te Brussel de vordering van de Commissie ontvankelijk, maar ongegrond.²⁸ De rechtbank oordeelde in wezen dat de buitencontractuele fout van de Kartelleden vaststaat, maar dat de Commissie haar concrete schade niet had bewezen.

De Commissie bepleitte dat er een wettelijk vermoeden is dat een kartelinbreuk schade veroorzaakt, maar de rechtbank wees dit argument af. De rechtbank verwees naar de Richtlijn, maar benadrukte dat dit toekomstig recht betrof en besloot dat deze zaak moest worden beoordeeld volgens de op dat moment geldende regels (zijnde arti-

kel 1382²⁹ van het (oud) Belgisch Burgerlijk Wetboek).³⁰

De Commissie moest dus aannemelijk maken dat zij schade heeft geleden en dat deze schade veroorzaakt werd door het Liftkartel. Haar economische berekening moest het bestaan en de omvang van de overeenkomstige schade met gerechtelijke zekerheid aantonen.³¹ Volgens de rechtbank betreft deze gerechtelijke zekerheid 'een hoge graad van waarschijnlijkheid, zodat men aan het tegendeel, dat theoretisch mogelijk blijft, niet meer ernstig hoeft te denken'.³² De rechtbank stelde tevens vast dat zij niet over directe bewijsstukken beschikt, die voor het vaststellen en begroten van de vermeende schade relevant zijn. Daarnaast besloot de rechtbank in wezen dat de Beschikking geen concrete prijsinflatie bewees. De MAPP-verslagen voldeden niet aan de bewijsstandaard. Ze bevatten immers geen documenten die nadere gegevens over eventueel afgesproken prijsverhogingen en de uitvoering daarvan bewijzen, of documenten waarin de ontwikkeling van de marktpositie van de karteldeelneemers wordt geëvalueerd.³³ Bijgevolg kwalificeerde de rechtbank de voorgelegde MAPP-verslagen als 'onvoldoende representatief, conclusief en robuust (...) voor wat betreft de bewijskrachtige vaststelling van het bestaan van schade in de vorm van een meerprijs voor de onderhoudscontracten'.³⁴ De rechtbank benadrukte dat het niet volstaat om enkel naar de Beschikking te verwijzen, en dat het bewijsmateriaal dat haar is voorgelegd niet overtuigend was. Om deze redenen wees ze de vordering van de Commissie af.

Voorts verwierp de rechtbank zowel de vordering van de Commissie tot aanstelling van een gerechtsdeskundige, als de vorderingen van de Kartelleden tot overlegging van de stukken. Zij oordeelde dat de aanstelling van een duur en tijdrovend deskundigenonderzoek niet passend zou zijn gelet op het feit dat de Commissie geen voldoende zekere, concrete schade had aangetoond. Tot slot was de rechtbank niet overtuigd van het belang en de relevantie van de door de Kartelleden gevraagde stukken.³⁵

2.2.5. De Commissie past haar schadevordering aan in beroep

Bij verzoekschrift van 16 januari 2015 stelde de Commissie hoger beroep in tegen het Vonnis.

Daarbij vorderde de Commissie de Kartelleden hoofdelijk, minstens *in solidum*, te

veroordelen tot de betaling van een schadevergoeding voor een bedrag van ongeveer 12 miljoen euro. Terwijl de Commissie in eerste aanleg nog aangaf dat het totaal aantal onderhoudscontracten met betrekking tot België aangetast door het Liftkartel niet gekend was,³⁶ preciseerde zij in hoger beroep dat het twintig contracten voor onderhoud en modernisering (hierna: de 20 onderhoudscontracten) betrof.³⁷ Opnieuw vorderde de Commissie (weliswaar in uiterst ondergeschikte orde) de aanstelling van een gerechtsdeskundige.³⁸ Voor het bewijs van de invloed van het Liftkartel op de 20 onderhoudscontracten verwees de Commissie niet langer naar de MAPP-verslagen, maar naar het verslag van haar nieuwe deskundige EE&MC (hierna: het EE&MC-verslag) en naar feitelijke vermoedens dat het Liftkartel een meerkost heeft veroorzaakt.³⁹

3. Het arrest van het hof van beroep te Brussel van 18 november 2024

In wat volgt, wordt gefocust op de drie belangrijkste bevindingen van het hof, met name de bevestiging dat (i) een kartel een buitencontractuele fout (in de zin van artikel 1382 (oud) Belgisch BW) uitmaakt, (ii) er – vóór de omzetting van de Richtlijn – geen vermoeden bestond dat een (marktverdelings)kartel schade veroorzaakt, en (iii) de Commissie niet voldoende bewijs had aangeleverd om aan te tonen dat ze schade had geleden.

3.1. Het hof bevestigt dat een kartel een buitencontractuele fout uitmaakt

Reeds in eerste aanleg stelde de rechtbank vast dat zij voor het beoordelen van een civielrechtelijke fout gebonden is door de Beschikking, en dat het Liftkartel en de implementatie ervan op de Belgische markt als een onrechtmatige daad kwalificeren.⁴⁰ Dit standpunt werd bevestigd in beroep. Het hof oordeelde dat artikel 101 VWEU een verbod met rechtstreekse werking in de interne rechtsorde betreft en dat het door de Beschikking vaststaat dat de geïntimeerden daarop een inbreuk hebben gepleegd. De fout van geïntimeerden staat vast. Het hof bevestigde bovendien dat dit voor zowel de inbreuk- als de follow-onperiode geldt.⁴¹ De Commissie moest bijgevolg 'slechts' het bewijs leveren van schade en oorzakelijk verband. Het hof benadrukte dat dit het geval is voor elk schadegeval. De Commis-

sie moest met andere woorden voor elk van de 20 onderhoudscontracten aantonen dat deze op nadelige wijze waren gesloten en dat haar beweerdte schade in oorzakelijk verband stond met het Liftkartel.⁴²

3.2. *Het hof beslist dat – vóór de omzetting van de Richtlijn – het vermoeden dat een (marktverdelings)kartel schade zou veroorzaken niet bestaat*

Voor het hof herhaalde de Commissie dat het ‘de normale gang van zaken’ is dat prijzen in een markt die door kartelafspraken verstoord is, hoger zijn dan in een markt zonder kartelafspraken.⁴³

Het hof oordeelde echter dat ‘het (...) niet als een zekerheid voorgesteld [kan] worden dat een kartel van marktverdeling leidt tot meerprijzen’.⁴⁴ Het hof baseerde zich daarbij onder andere op een empirische studie van Oxera uit 2009,⁴⁵ uitgevoerd in opdracht van de Commissie, waarin wordt erkend dat 7% van de kartels (niet alleen marktverdelingskartels maar ook prijsafspraken) niet tot enige meerprijs leidt.

Verder oordeelde het hof dat niet kon worden uitgesloten dat het Liftkartel tot een hogere efficiëntie en kostenbesparingen had geleid. De afspraak waarbij onderhoudscontracten moesten worden toegewezen aan de leverancier van de geïnstalleerde liften, kon immers resulteren in een grotere efficiëntie en lagere kosten, wat uiteindelijk zowel de afnemers als de dienstverleners ten goede kon komen.⁴⁶

Met andere woorden, het hof weigerde aan te nemen dat een marktverdelingskartel per se schade berokkent, laat staan aan één specifieke afnemer.

3.3. *Het hof bevestigt dat de Commissie niet bewezen heeft dat zij door het Liftkartel schade heeft geleden*

3.3.1. Argumenten van de Commissie op basis van de Beschikking

Voor het hof stelde de Commissie dat zij het bewijs van haar schade leverde aan de hand van bekende feiten en overeenstemmende ernstige aanwijzingen. Zo verwees zij eerst naar de Beschikking, en naar het zogenoemde ‘paraplu-effect’, dat in wezen inhoudt dat de concurrenten buiten het kartel wel beïnvloed werden door het kartel.⁴⁷ Wat de Beschikking betreft, argumenteerde de Commissie in essentie dat hieruit blijkt dat het Liftkartel een concurrentiebeper-

kend oogmerk had dat erin bestond het prijsniveau op de Belgische liften- en roltrapmarkt te verhogen.⁴⁸ Verder voerde de Commissie aan dat er een prijseffect moet zijn geweest gelet op het grote gezamenlijke marktaandeel van de geïntimeerden.⁴⁹

Het hof verwierp deze argumenten. Het herhaalde dat ingevolge de Beschikking het bestaan van een kartelinbreuk vaststaat, maar dat de Beschikking niets zegt over een vermeende inbreuk met betrekking tot de 20 onderhoudscontracten of over een oorzakelijk verband tussen het Liftkartel en de vermeende schade van de Commissie. Het hof merkte in dit verband op dat de Commissie heeft nagelaten naar concrete aanbestedingsprocedures te verwijzen en bijgevolg niet heeft aangetoond hoe de 20 onderhoudscontracten tot stand waren gekomen.⁵⁰

Algemene en theoretische overwegingen in de Beschikking over de waarschijnlijkheid van een ongunstig effect op de prijzen mogen niet leiden tot een omkering van de bewijslast. Zo stelde het hof dat het niet aan de Kartelleden is om te bewijzen dat het Liftkartel géén effect heeft gehad op de prijzen die de Commissie heeft betaald.⁵¹ Het hof stelde ook dat het concurrentiebeperkend oogmerk van een kartel niet gelijkstaat aan de vaststelling van het effect van het kartel op een individuele afnemer.

Ook de lange duur en het verborgen karakter van het Liftkartel zegt volgens het hof niets over het concrete effect op de 20 onderhoudsovereenkomsten.⁵² Hetzelfde geldt voor het gegeven dat de Kartelleden een belangrijk aandeel op de markt van de onderhoudscontracten hadden en dat dit aandeel stabiel bleef tijdens de inbreukperiode.⁵³

Volgens het hof leest de Commissie meer in de Beschikking dan wat er werkelijk in staat, aangezien de Beschikking geenszins toelaat een verband te leggen tussen de kartelafspraken en haar specifieke onderhoudscontracten. De Beschikking vermeldt immers uitdrukkelijk dat de Commissie geen zicht heeft op de vraag óf en wélke onderhoudscontracten aan de inbreuk werden onderworpen.⁵⁴ Tot slot oordeelde het hof dat ook een paraplu-effect niet zonder meer kan worden aangenomen en dus geen bewijs kan vormen van enige schade in hoofd van de Commissie.⁵⁵

3.3.2. Argumenten van de Commissie op basis van het EE&MC-verslag

Om haar geleden schade aan te tonen, verwees de Commissie ook naar het EE&MC-verslag. Het EE&MC-verslag vergelijkt de prijzen van onderhoudscontracten tijdens en na de kartelperiode, voor dezelfde installaties, en concludeert dat de prijzen voor het onderhoud van identieke liften en roltrappen tijdens de kartelperiode en de follow-onperiode hoger waren dan in de niet-beïnvloede periode na de kartelinbreuken. De Commissie stelde dat uit dit verslag blijkt dat zij tijdens de inbreuk- en de follow-onperiode significant hogere prijzen heeft betaald voor de 20 onderhoudscontracten en dat deze hogere prijzen werden veroorzaakt door de kartelafspraken en niet door andere oorzaken.⁵⁶

In dat verband merkten de geïntimeerden op dat de Commissie in eerste aanleg nog voorhiel dat de prijzen na de inbreukperiode onmiddellijk en aanmerkelijk zakten, met de bedoeling aan te tonen dat het kartel tijdens de inbreukperiode had geleid tot hogere prijzen. In eerste aanleg verwezen de MAPP-verslagen naar een ‘plotse ineenstorting’, een ‘spectaculaire daling van het prijsniveau’, en ‘prijzen [die] werden gedeeld met een factor tussen 2 en 4’. Dat was uiteraard in strijd met de stelling van de Commissie voor het hof, waar zij stelde dat de prijzen na de inbreukperiode, tijdens de follow-onperiode, nog hoog bleven als gevolg van de kartelafspraken.

Het EE&MC-verslag vormde volgens het hof geen coherent en doorslaggevend bewijs dat de Commissie een meerprijs had betaald, die bovendien veroorzaakt was door het Liftkartel.⁵⁷ Volgens het hof was een eventuele prijsdaling na de kartel- of de follow-onperiode mogelijk het gevolg van andere oorzaken zoals wijzigingen in de kostenstructuur van de liftenproducenten, efficiëntiewinsten door technische evoluties, en modernisering en technologische ontwikkelingen. Verder wees het hof naar de inconsistentie tussen de MAPP-verslagen en het EE&MC-verslag wat betreft het prijsniveau tijdens de follow-onperiode. Het hof besloot dat de Commissie niet concreet heeft aangetoond dat de prijzen voor de 20 onderhoudscontracten tijdens de duur en de follow-onperiode van het Liftkartel door het Liftkartel hoger waren dan zonder het Liftkartel.⁵⁸ Bij gebrek aan bewezen schade oordeelde het hof dat de

vordering van de Commissie tot schadevergoeding ongegrond was.

4. What if: welke impact zou de Richtlijn op de schadevordering van de Commissie hebben gehad?

In deze zaak waren de partijen het erover eens dat de Richtlijn niet van toepassing was.⁵⁹ Het is evenwel interessant om te onderzoeken welke impact de Richtlijn (en de omzettingbepalingen) op deze procedure zou hebben gehad. Welke zaken had de Commissie nog steeds moeten aantonen, op welke punten had de Richtlijn daarentegen haar taak kunnen verlichten, en op welke punten had het hof mogelijks anders geoordeeld?

Voordat op die vragen wordt ingegaan, is het nuttig eerst de voornaamste nieuwigheden te memoreren die de Richtlijn heeft geïntroduceerd.

4.1. Richtlijn 2014/104/EU: harmonisatie van regels over private schadevorderingen

De Richtlijn beoogt de private handhaving van het mededingingsrecht te vergemakkelijken door de nationale regels over de vergoeding van slachtoffers van mededingingsrechtelijke inbreuken (gedeeltelijk) te harmoniseren. Zij baseert zich daarvoor op een aantal beginselen weerhouden in de rechtspraak van het HvJ EU⁶⁰ en voegt hieraan een aantal nieuwigheden toe. Deze bijdrage heeft niet tot doel een inhoudelijke analyse van de Richtlijn te bieden.⁶¹ Hierna beperken we ons tot de fundamentele nieuwigheden, namelijk het bewijs van een inbreuk, het schadevermoeden en de toegang tot bewijsmateriaal.

4.1.1. Beslissingen van nationale mededingingsautoriteiten vormen het bewijs van een inbreuk

De Richtlijn (artikel 9) voert het principe in dat ook definitieve inbreukbeslissingen van nationale mededingingsautoriteiten en beroepsinstanties gelden als het onweerlegbaar bewijs van het bestaan van een fout, alleszins indien de schadevordering wordt ingesteld voor een rechtbank van de desbetreffende lidstaat. Een beslissing van een mededingingsautoriteit van een andere lidstaat geldt slechts als een begin van bewijs.

4.1.2. Een kartel wordt vermoed schade te veroorzaken

Een andere nieuwigheid in de Richtlijn (artikel 17 lid 2) is de introductie van een weerlegbaar vermoeden dat een kartel⁶² schade veroorzaakt (het 'schadevermoeden'). De kartelinbreuk wordt verondersteld te hebben geleid tot een prijsstijging of te hebben verhinderd dat de prijzen werden verlaagd.⁶³ Een kartellid kan dit vermoeden weerleggen door aan te tonen dat de inbreuk geen prijseffect heeft gehad.⁶⁴ Vermeende slachtoffers van een kartelinbreuk moeten bijgevolg niet langer het bestaan van schade bewijzen indien zij aantonen dat er een kartel bestond voor producten of diensten die zij hebben aangekocht.⁶⁵

Het schadevermoeden houdt echter niet in dat zodra een onderneming een commerciële relatie heeft (gehad) met een kartellid, die onderneming automatisch op dit vermoeden een beroep kan doen. Men moet nog steeds eerst aantonen een slachtoffer te zijn van het kartel. Het startpunt voor dit bewijs, is doorgaans de inbreukbeslissing. Tenzij de beslissing de onderneming die slachtoffer is van de kartelafspraken concreet bij naam noemt,⁶⁶ zal de precieze beschrijving van de inbreuk zeer belangrijk zijn. Hoe algemener de inbreuk wordt omschreven,⁶⁷ hoe moeilijker vermeende slachtoffers aannemelijk zullen kunnen maken dat ook hun contracten getroffen zijn.

4.1.3. Slachtoffers moet een zekere toegang tot bewijs worden gegarandeerd

Omdat het bewijs van een inbreuk op het mededingingsrecht vaak in handen is van de tegenpartij (de kartelleden) of van derden (de mededingingsautoriteit) heeft de Richtlijn de lidstaten gedwongen de toegang tot bewijsmateriaal voor slachtoffers van kartelafspraken te vergemakkelijken, en bevat zij regels die de toegang tot bewijsmateriaal verzekeren, maar ook reguleren.

Noemenswaardig is dat de toegang tot het bewijsmateriaal in het dossier van een mededingingsautoriteit aan extra regels is onderworpen opdat geen afbreuk wordt gedaan aan de doeltreffende handhaving van de (Europese) mededingingsregels.⁶⁸

In de eerste plaats moet de toegang beperkt worden tot wat evenredig is. Artikel 5 lid 3 van de Richtlijn bevat een aantal elementen waarmee de rechter rekening moet houden wanneer hij nagaat of aan de evenredigheidseis is voldaan. Het gaat meer bepaald

over het feit of het verzoek wordt ondersteund door beschikbare feiten en beschikbaar bewijsmateriaal, de omvang en kosten van de toegang en de aanwezigheid van vertrouwelijke informatie. Daarnaast verduidelijkt de Commissie dat het louter hengelen naar informatie moet worden voorkomen.⁶⁹ Artikel 6 lid 4 van de Richtlijn bevat bijkomende elementen die de rechter daarbij in overweging moet nemen, waaronder de specifieke omschrijving van het verzochte bewijsmateriaal, en de vraag of de partij die om toegang verzoekt dit doet in het kader van een schadevorderingsprocedure voor een nationaal gerecht.

Verder bevat de Richtlijn een aantal uitzonderingen wat betreft het bewijsmateriaal dat zich in het dossier van de mededingingsautoriteit bevindt. De regels in artikel 6 lid 5 van de Richtlijn moeten voorkomen dat een lopend onderzoek van een mededingingsautoriteit te sterk zou worden doorgekruist.⁷⁰ Pas wanneer de procedure van de mededingingsautoriteit is beëindigd mag toegang tot (i) informatie die specifiek voor de procedure van de mededingingsautoriteit is voorbereid (bijvoorbeeld antwoorden op verzoeken om inlichtingen), (ii) informatie die de mededingingsautoriteit in de loop van haar procedure heeft opgesteld en aan de partijen heeft toegezonden, en (iii) verklaringen met het oog op een schikking die zijn ingetrokken worden verleend. Dit is de zogenoemde 'grijze lijst'.

Omdat clementieregelingen en schikkingprocedures belangrijke instrumenten zijn voor de publieke handhaving van het mededingingsrecht en sterk bijdragen tot het opsporen, vervolgen en bestraffen van inbreuken, staan clementieverklaringen⁷¹ en verklaringen met het oog op een schikking op de zogenoemde 'zwarte lijst', zijnde de categorieën van bewijsmateriaal waartoe een rechter nooit toegang kan verlenen.⁷² Indien toegang zou worden verleend tot dergelijke verklaringen waarin ondernemingen zichzelf belasten, bestaat immers het gevaar dat deze worden afgeschrikt om met de mededingingsautoriteiten samen te werken.

4.2. Vooraf: is er sprake van een (te) strenge beoordeling door het hof?

De Belgische rechters bleken in het verleden geen aantrekkelijk forum voor slachtoffers van mededingingsrechtelijke inbreuken.⁷³ Past het besproken arrest in deze lijn van zagezegde strenge uitspra-

ken, of is het eerder een correcte toepassing van het Belgische gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsrecht?

In de Belgische rechtsorde moet de partij die beweert schade te hebben geleden, dit bewijzen (artikel 6.47 BW). Echter, partijen die moeilijkheden hebben bij het begroten van hun schade vorderen vaak de aanstelling van een gerechtsdeskundige. Volgens vaststaande rechtspraak van het Hof van Cassatie staat het vast dat een deskundigenonderzoek een aanvullende onderzoeksmaatregel is, die partijen niet ontslaat van de wettelijke op hen rustende bewijslast, zodat minstens het bestaan van de schade aannemelijk moet worden gemaakt.⁷⁴

Volgens het hof heeft de Commissie nagelaten haar schadevordering te staven op basis van concrete gegevens en stukken. Ook zette zij niet in detail uiteen hoe de 20 onderhoudsovereenkomsten tot stand zijn gekomen. Gelet hierop, heeft het hof besloten dat de Commissie er niet in is geslaagd minstens een begin van bewijs van schade aan te tonen, en heeft het hof ons inziens in dat opzicht niet bijzonder streng geoordeeld dat 'een deskundig onderzoek geen alternatief [kan vormen] voor de aanvoerlast van de eisende partij'.⁷⁵

4.3. *Wat zou onveranderd gebleven zijn?*

Vanzelfsprekend zouden bepaalde uitkomsten van de zaak ongewijzigd zijn gebleven indien de Richtlijn wél van toepassing was geweest

4.3.1. Het bewijs van het bestaan van een buitencontractuele fout

Omdat de Commissie zich op een Commissiebeslissing beriep en niet op een beslissing van een nationale mededingingsautoriteit kon zij steunen op artikel 16 Verordening (EG) 1/2003 en had zij geen nood aan de bewijskracht die de Richtlijn voortaan aan beslissingen van nationale mededingingsautoriteiten en beroepsinstanties toekent.

4.3.2. Het bewijs van een oorzakelijk verband (of schadevermoeden)

Ondanks het schadevermoeden dat de Richtlijn introduceerde, had de Commissie nog steeds moeten bewijzen dat de 20 onderhoudscontracten waarvoor de Commissie schadevergoeding vorderde nadelig werden beïnvloed door het Liftentkartel. Pas

wanneer zij zou kunnen aantonen dat deze overeenkomsten binnen de werkingsfeer van de inbreuk vielen, had het schadevermoeden kunnen getriggerd worden.

Zoals hiervoor reeds aangestipt bevat de Beschikking geen enkele verwijzing naar de 20 onderhoudscontracten waarvoor de Commissie schadevergoeding eiste. De Beschikking omschrijft de inbreuk in België in eerder algemene bewoordingen.⁷⁶ Gelet hierop, lijkt het redelijk om aan te nemen dat de Commissie nog steeds had moeten aantonen dat de 20 onderhoudsovereenkomsten getroffen werden door het Liftentkartel. Echter, aangezien de Beschikking suggereert dat de kartelafspraken eenvoudig konden worden geïmplementeerd en bijgevolg vaak werden toegepast, lijkt het eveneens redelijk om aan te nemen dat de Commissie – mits zij voldoende concrete dossiers had voorgelegd – hierin zou kunnen geslaagd zijn.

We zien vandaag de dag echter dat steeds meer mededingingsautoriteiten beroep doen op schikkingsprocedures, die hen toelaten veel sneller en met minder middelen een onderzoek af te ronden. Daar staat tegenover dat deze trend tot gevolg heeft dat kartelleden de omschrijving van de inbreuk kunnen beïnvloeden, en hierin dus doelbewust algemene taal opnemen die private schadevergoedingsacties achteraf bemoeilijken. In die zin leven de publieke en private handhaving van het mededingingsrecht op gespannen voet, terwijl het bevorderen van het tweede het hoofddoel van de Richtlijn vormt.

4.4. *Op welke punten had de Richtlijn een verschil kunnen maken?*

Daarentegen zijn er aspecten denkbaar waarop de nieuwe regels van de Richtlijn wél impact zouden hebben gehad.

4.4.1. De Richtlijn had de toegang tot bewijsmateriaal in het dossier van het Directoraat-Generaal Mededinging vergemakkelijkt

Zoals hiervoor uiteengezet, was de vraag naar de toegang tot het onderzoeksdossier een van de vele discussiepunten in de geanalyseerde zaak, gekenmerkt enerzijds door het engagement van de Commissie om enkel niet-vertrouwelijke elementen van de Beschikking te gebruiken, en anderzijds door talrijke tussenarresten.

Er kan worden aangenomen dat de Richtlijn een belangrijke impact zou hebben gehad op de vraag naar toegang tot het dossier. Met de Richtlijn zou de Commissie toegang hebben kunnen vragen tot het dossier van het Directoraat-Generaal Mededinging van de Commissie. Dit had haar in een positie gesteld waarbij ze ook vertrouwelijke informatie, verwijderd in de Beschikking, ten overstaande van de Kartelleden had kunnen gebruiken en inroepen. Bijgevolg zou zij minder afhankelijk zijn geweest van de medewerking van de Kartelleden, die er (vanzelfsprekend) alle baat bij hadden de bewijsvoering door de Commissie (in de mate die wettelijk is toegestaan) te bemoeilijken.

4.4.2. Het vermoeden dat het Liftentkartel schade heeft veroorzaakt had van toepassing geweest

Zoals hiervoor vermeld, weigerde het hof aan te nemen dat een (marktverdelings) kartel sowieso tot meerprijzen leidt en dus schade aan de markt berokkent. Logischerwijze verwierp het hof de feitelijke vermoedens ingeroepen door de Commissie. Dit had immers neergekomen op het toepassen van het vermoeden dat het Liftentkartel schade had veroorzaakt, dat pas werd ingevoerd met de (omzetting van de) Richtlijn. Onder de toepassing van de Richtlijn had het hof dit vermoeden moeten toepassen. Indien de Commissie erin geslaagd was aan te tonen dat (minstens een deel van) de 20 onderhoudscontracten het voorwerp uitmaakten van afspraken tussen de Kartelleden, zou dit tot gevolg hebben gehad dat het hof had moeten vaststellen dat de Commissie minstens enige schade had geleden als gevolg van het Liftentkartel en dat deze schade vervolgens zou moeten worden begroot. Dit onder voorbehoud van het verweer van de Kartelleden. Het vermoeden is immers weerlegbaar en het is mogelijk dat de door het hof aanvaarde argumenten van de Kartelleden volstonden om dit vermoeden te weerleggen.

4.4.3. Met de Richtlijn was de aanstelling van een gerechtsdeskundige waarschijnlijker geweest

Zoals hiervoor vermeld heeft het schadevermoeden geen betrekking op de omvang van de schade. Niettemin legt de Richtlijn (artikel 17 lid 1) twee verplichtingen inzake de schadebegroting op. Allereerst mag de geldende bewijslast of bewijsnorm

in het nationale recht de uitoefening van het recht op schadevergoeding niet praktisch onmogelijk of buitensporig moeilijk maken. Daarnaast moeten nationale rechterlijke instanties bevoegd zijn de schade te ramen indien het vaststaat dat de eiser schade heeft geleden, maar het praktisch onmogelijk of buitensporig moeilijk is om de geleden schade op basis van beschikbaar bewijsmateriaal nauwkeurig te begroten.

In casu werd de vordering van de Commissie tot aanstelling van een gerechtsdeskundige verworpen omdat zij er niet in slaagde haar schade te bewijzen, en een gerechtsdeskundige volgens het hof niet kan worden ingeschakeld om dit onvermogen te verhelpen (zie paragraaf 4.3.2).

Indien de Richtlijn van toepassing was geweest en de Commissie in staat was geweest het schadevermoeden te gebruiken, dan had het hof haar vordering tot aanstelling van een gerechtsdeskundige wellicht gegrond verklaard. In die hypothese had de gerechtsdeskundige immers louter de schade van de Commissie moeten helpen begroten.

5. Een contrasterende uitkomst: het Gentse Truckkartel-arrest van 15 september 2025

Een recente uitspraak toont een soepele aanpak. Het is interessant om de hiervoor besproken strenge lijn van het hof te vergelijken met een recente beslissing van het hof van beroep te Gent.⁷⁷ In een arrest van 15 september 2025 (inzake het Truckkartel) nam het Gentse hof namelijk een beduidend gunstigere houding aan ten opzichte van de eiseres. Hoewel deze zaak – net als de Liftkartel-zaak – nog vóór de omzetting van de Richtlijn werd beslecht, erkende het Gentse hof impliciet het bestaan van schade als gevolg van het kartel en heeft het de schadevergoeding *ex aequo et bono* begroot ten gunste van de benadeelde.

Zo oordeelde het hof van beroep te Gent:

‘Terecht komt de eerste rechter tot de logische conclusie dat het hoogst onwaarschijnlijk is dat de feiten geen schade zouden hebben berokkend aan geïntimeerde, mede gelet op het feit dat het kartel over een zeer lange periode (14 jaar) heeft standgehouden. Wanneer het verboden kartel zo lang in stand werd gehouden, is

het hoogst waarschijnlijk dat deze afspraken grote economische voordelen moeten hebben opgeleverd voor de deelnemers aan het kartel in de vorm van meer winsten, ingevolge het bespreken van brutoprijzen en soms het sluiten van akkoorden over verhogingen. Het is volgens het hof aannemelijk dat hun gedragingen gevolgen hadden tot bij de eindafnemer van de vrachtwagens.’

In tegenstelling tot het hof vond het hof van beroep te Gent de studie van Oxera uit 2009 relevant voor het beoordelen van schade in causaal verband met het kartel. Het hof van beroep te Gent stelde immers:

‘Uit deze studies blijkt dat in 93% van de kartelzaken er een meerprijs is in vergelijking tot de toestand zonder het kartel (...) Slechts voor een klein deel van de kartels (7%) was er geen overprijs. Het is zeer onwaarschijnlijk dat in casu, gelet op de aard van de inbreuk en zijn duur, in dit kartel er geen overprijs zou zijn geweest. De lange duur van het kartel bewijst ook dat de deelnemers eraan bij de afspraken discipline aan de dag legden om de afspraken na te leven, anders zou het kartel nooit zolang hebben stand gehouden.’

Met andere woorden, waar het hof uiterst terughoudend was in het aannemen van schade zonder hard bewijs, toonde het Gentse hof zich bereid om op basis van beperkte gegevens toch het bestaan van schade vast te stellen.

Opvallend is bovendien dat het Gentse hof voor de schadebegroting een andere koers voer dan het hof. Waar de Commissie in de besproken zaak tevergeefs om een gerechtsdeskundige vroeg, zag het Gentse hof zonder aarzelen af van deskundigenbijstand en stelde het zelf de schadevergoeding in billijkheid vast:

‘De rechter mag de omvang van de schade naar billijkheid begroten wanneer hij in de onmogelijkheid is om de schade op een wiskundig nauwkeurige wijze te bepalen. Aldus kan in casu worden overgaan tot begroting van de schadevergoeding in alle redelijkheid en billijkheid (...) De *ex aequo et bono* begroting is volgens de eerste rechter terecht de enige mogelijke rechtvaardige oplossing voor het slachtoffer, dat op deze wijze

en binnen de perken van een behandeling van de vordering binnen een redelijke termijn, zijn schade vergoed zal zien (...) Rekening houdende met alle gegevens bevestigt het hof (zoals door de eerste rechter aanvaardbaar werd geoordeeld) in billijkheid het gemiddelde percentage om de schade te begroten op 7,5%.’

In deze zaak verwierp het hof van beroep te Gent de vergelijking met het Liftkartel, omdat het in die zaak een marktverdeling betrof, en geen prijzenkartel zoals in het Truckkartel:

‘het betreft een marktverdelings- en geen prijsafsprakenkartel. Een marktverdelingskartel zoals “het Liftkartel” heeft geen rechtstreekse invloed op de prijs, maar gaat over het heimelijk verdelen van de markt om zo de concurrentiedruk voor alle kartel deelnemers te verminderen. Dit kan leiden tot minder concurrentie prijzen, maar verzekert in ieder geval een monopolie als marktspeler binnen de eigen regio/het segment dat hem werd toebedeeld bij de kartelafspraken. Het gaat om een vervalsing van de vrije markttoegang waardoor de keuze voor de klant beperkt wordt. Een effect op de prijs is onzeker. Concreet betroffen de afspraken in het liftkartel: 1) afspraken over de verdeling van de markt m.b.t. verkoop en installatie van nieuwe installaties; 2) afspraken om niet te concurreren m.b.t. onderhoudscontracten en deze over te laten aan de leveranciers van nieuwe installaties; 3) afspraken om niet te concurreren m.b.t. modernisering installaties en de modernisering over te laten aan de onderneming die het onderhoudscontract had. Een prijsafsprakenkartel zoals in casu “het Truckkartel” daarentegen heeft wel een rechtstreeks gevolg op de prijs. De prijs is immers het voorwerp van de collusie. Er worden afspraken gemaakt (al dan niet impliciet, via wederzijdse uitwisseling van essentiële en geheime informatie) omtrent bv. de te hanteren minimum- of verkoopprijzen. De prijsconcurrentie wordt volledig uitgeschakeld met als rechtstreeks gevolg dat de klant meer betaalt. Een effect op de prijs is zeker.’

Ten slotte besteedde het hof van beroep te Gent ook aandacht aan het treffen van schikkingen met andere partijen, die niet zonder risico zijn:

‘Opvallend is dat DAF stellig beweert dat er geen schade zou zijn geleden door geïntimeerde als eindafnemer ten gevolge van het kartel, terwijl zij blijkbaar wel ten aanzien van tal van andere afnemers en transportbedrijven schikkingen heeft getroffen (zie persartikels in 2023 en 2024 – stukken 60, 61, 62 en 63 geïntimeerde). Hieruit valt af te leiden dat DAF, minstens impliciet, erkent dat er weldegelijk schade werd geleden door haar afnemers en transportbedrijven ingevolge het kartel en dat deze schadevergoeding verdient. Het is dan ook ongeloofwaardig dat appellanten in casu nog elke vorm van schade, zelfs elk effect van de kartelinbreuk jegens geïntimeerde, ontkennen.’

Terwijl het hof van beroep te Brussel in 2024 uiterst streng (zij het juridisch correct) was voor de eisende partij, laat het hof van beroep te Gent een jaar later zien dat er ook zonder gelding van de Richtlijn een meer pragmatische, eisersvriendelijke benadering mogelijk is. Deze contrasterende uitkomst benadrukt hoe belangrijk de specifieke omstandigheden van het kartel zijn (prijfsafpraak versus marktverdeling) en suggereert dat de komst van de Richtlijn 2014/104/EU wellicht niet het enige kantelpunt is – de rechterlijke houding en inschatting van billijkheid spelen eveneens een cruciale rol.

6. Conclusie

Het Lifttenkartel zal ongetwijfeld een bittere nasmaak achterlaten bij de Commissie. Hoewel deze zaak bevestigde dat de Unie – zoals elke benadeelde partij – recht heeft op schadevergoeding, herinnert het besproken arrest eraan dat een dergelijke vordering – zeker voor de Belgische rechter – een zorgvuldige voorbereiding vergt. Het arrest heeft de verdienste dat het de vraag naar het bestaan van schade en het causaal verband met een kartel grondig onderzoekt, door te bevestigen dat gepleegde inbreuk en veroorzaakte schade twee afzonderlijke kwesties zijn. Het illustreert bovendien het belang van mechanismen die de bewijslast verlichten

en waarop eisers zich kunnen beroepen in zaken die onder de omzetting van de Richtlijn vallen.

Terzelfdertijd toont recentere rechtspraak dat niet elke rechter even streng omgaat met kartelschadevorderingen. Zo hanteerde het hof van beroep te Gent in een arrest van 15 september 2025 (inzake het Truckkartel) een soepeler benadering: daar werd – ondanks het ontbreken van de Richtlijn – impliciet uitgegaan van kartelschade en werd de schadevergoeding *ex aequo et bono* toegekend aan de eiseres. Dit Gentse arrest laat zien dat de rechterlijke appreciatie in dergelijke zaken kan verschillen en dat benadeelde partijen, zelfs vóór wettelijke hervormingen, onder bepaalde omstandigheden wél succes kunnen boeken. Samengenomen illustreren deze zaken trefend waarom de Europese wetgever heeft willen ingrijpen: duidelijke regels en vermoedens waren geen luxe, maar een noodzakelijke hefboom om private handhaving effectiever te maken.

S. Engelen en L. Ryckaert⁷⁸

Voetnoten

- 1 Europese Commissie 21 februari 2007, COMP/E-1/38.823, ‘PO/Elevators and Escalators’, C(2007) 512 final, samenvatting in *PbEU* 2008, C 75/19 (hierna: de Beschikking).
- 2 In Nederland: Stichting De Glazen Lift (Rb. Rotterdam 23 juni 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:6635; Hof Den Haag 23 januari 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:141), Stichting Elevator Cartel Claim (Rb. Rotterdam 17 juli 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:5504). In Oostenrijk: ÖBB Infrastruktur AG (HvJ EU 5 juni 2014, C-557/12, ECLI:EU:C:2014:1317 (*Kone AG e.a./ÖBB-Infrastruktur AG*)). ÖBB-Infrastruktur (de spoorwegbeheerder) had een schadeclaim ingediend tegen Kone AG en anderen, ook al had ÖBB-Infrastruktur liften gekocht van een niet-karteldeelner. Deze zaak leidde tot een belangrijke uitspraak van het Hof van Justitie over ‘umbrella pricing’, waarbij ook kartelbuitenstaanders hogere prijzen aanrekenen door het kartel (zie HvJ EU 12 december 2019, C-435/18, ECLI:EU:C:2019:1069 (*Otis GmbH e.a./Land Oberösterreich e.a.*)).
- 3 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *TBM* 2015, afl. 1-2, p. 37; Kh. Brussel 24 april 2015, nr. A/12/02291 en A/12/02293, *TBM* 2015, afl. 3, p. 212. Dit voorbeeld werd in 2012 gevolgd door de Belgische Staat, de Regie der Gebouwen, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest. Geen van beide procedures leidde

- 4 echter tot de toekenning van een schadevergoeding.
- 4 Richtlijn (EU) 2014/104 van het Europees Parlement en de Raad van 26 november 2014 betreffende bepaalde regels voor schadevorderingen volgens nationaal recht wegens inbreuken op de bepalingen van het mededingingsrecht van de lidstaten en van de Europese Unie (*PbEU* 2014, L 349/1).
- 5 Mededeling Commissie betreffende immunititeit tegen geldboeten en vermindering van geldboeten in kartelzaken (*PbEU* 2006, C 298/17).
- 6 Zie Beschikking, punt 757 e.v.
- 7 Voor doeleinden van deze noot wordt Mitsubishi Europe BV niet als kartellist gedefinieerd gelet op het feit dat haar bijdrage beperkt was tot het kartel in Nederland en het geannoteerde arrest zich louter uitspreekt over het kartel in België.
- 8 De kartelperiode dateert van 9 mei 1996 tot en met 29 januari 2004. De follow-onperiode dateert van 30 januari 2004 tot en met 31 januari 2005.
- 9 Beschikking, punt 143.
- 10 Beschikking, punt 184.
- 11 Beschikking, punten 187 en 197.
- 12 Zie o.a. Beschikking, punt 565.
- 13 Beschikking, punt 589.
- 14 Beschikking, punt 660.
- 15 De MAPP-verslagen maten de schade die de Commissie zou hebben geleden op basis van een statistische analyse van zestien steekproefsgewijs geselecteerde onderhoudscontracten die de Kartellleden met de Commissie hebben ondertekend tussen 1997 en 2003.
- 16 HvJ EU 6 november 2012, C-199/11, ECLI:EU:C:2012:684, punten 24, 45 en 69 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*).
- 17 Kh. Brussel 18 april 2011, *TBM* 2011, afl. 2, p. 158. Zie ook HvJ EU 6 november 2012, C-199/11, ECLI:EU:C:2012:684, punt 70 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*).
- 18 Kh. Brussel 18 april 2011, *TBM* 2011, afl. 2, p. 156. De Commissie had aanvankelijk een vordering tot schadevergoeding ingesteld om de vermeende meerprijs te recupereren die zou zijn betaald voor het onderhoud van liften in haar gebouwen in België en Luxemburg. Bij tussenvonnissen van 18 april 2011 verklaarde de (toenmalige) rechtbank van koophandel zich echter onbevoegd ten aanzien van het deel van de vordering dat betrekking had op Luxemburg.
- 19 Artikel 47 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie; artikel 6 par. 1 EVRM.
- 20 Verordening (EG) nr. 1/2003 van de Raad van 16 december 2002 betreffende de uitvoering van de mededingingsregels van de artikelen 81 en 82 van het Verdrag (*PbEG* 2003, L 1/1).
- 21 HvJ EU 6 november 2012, C-199/11, ECLI:EU:C:2012:684 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*).
- 22 HvJ EU 6 november 2012, C-199/11, ECLI:EU:C:2012:684, punt 40 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*); zie ook HvJ EG 13 juli 2006, C-295/04, ECLI:EU:C:2006:461, punt 59 (*Manfredi*).
- 23 HvJ EU 6 november 2012, C-199/11, ECLI:EU:C:2012:684, punt 41 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*); zie ook

- HvJ EG 20 september 2001, C-453/99, ECLI:EU:C:2001:465, punt 26 (*Courage en Crehan*) en HvJ EG 13 juli 2006, C-295/04, ECLI:EU:C:2006:461, punt 60 (*Manfredi*).
- 24 HvJ EU 6 november 2012, C-199/II, ECLI:EU:C:2012:684, punt 43 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*).
- 25 HvJ EU 6 november 2012, C-199/II, ECLI:EU:C:2012:684, punt 72 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*).
- 26 HvJ EU 6 november 2012, C-199/II, ECLI:EU:C:2012:684, punt 73 (*Europese Gemeenschap/Otis NV e.a.*).
- 27 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1179-1207.
- 28 P. Goffinet & T. Bontinck, 'Le jugement du 24 novembre 2014 du Tribunal de commerce néerlandophone de Bruxelles: le private enforcement au point mort?', *TBM-RCB* 2015, afl. 1-2, p. 47-56; M. Visser & J. Winters, 'Berekening van schadevergoedingen in kartelzaken', *SEW* 2015, afl. 7-8, p. 340-350.
- 29 Artikel 1382 (oud) BW luidt als volgt: 'Elke daad van de mens, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht degene door wiens schuld de schade is ontstaan, deze te vergoeden.' Deze bepaling werd intussen vervangen door het nieuwe artikel 6.5 in Boek 6 BW.
- 30 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1179-1180.
- 31 M. Verhulst, 'Billijkheid als deus ex machina bij moeilijke schadebegroting? Toepassing op de privaatrechtelijke handhaving van het mededingingsrecht', *TBBR* 2019, afl. 3, p. 107-132.
- 32 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1196.
- 33 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1202.
- 34 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1199-1203.
- 35 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1205-1206.
- 36 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1202.
- 37 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, p. 8. Twaalf overeenkomsten waren gesloten tijdens de kartelperiode (9 mei 1996 tot en met 29 januari 2004) en acht overeenkomsten waren gesloten tijdens de follow-onperiode (30 januari 2004 tot en met 31 januari 2005).
- 38 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 3.12.
- 39 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.6.
- 40 Kh. Brussel 24 november 2014, A/08/06816, *Jb.Markt.* 2014, p. 1194-1197.
- 41 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.2.
- 42 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.1.
- 43 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 44 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 45 Oxera, *Quantifying antitrust damages. Towards non-binding guidance for courts*, 2009, <https://www.oxera.com/wp-content/uploads/2018/03/Quantifying-antitrust-damages-3.pdf>.
- 46 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 47 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 48 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 49 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 50 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 51 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 52 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 53 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 54 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7.
- 55 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.7. Het hof merkt tevens op dat het EE&MC-verslag zelf vermeldt dat er geen paraplu-effecten konden worden gekwantificeerd.
- 56 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.6.
- 57 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, p. 34. Gelet op de kritiek van de technische raadslieden van de partijen op elkaars analyses, maakt het hof in de eerste plaats de bedenking dat de resultaten van een analyse in grote mate afhangen van de keuze van de data en de gekozen methode. Voorts merkt het hof een contradictie op tussen de MAPP-verslagen en het EE&MC-verslag wat betreft het prijsniveau na de inbreukperiode. Waar de Commissie in eerste aanleg op basis van de MAPP-verslagen nog argumenteerde dat de prijzen na de inbreukperiode onmiddellijk en opmerkelijk zakten, beweert zij voor het hof dat de prijzen ook in de follow-onperiode hoog bleven als gevolg van de kartelafspraken.
- 58 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.5.9. Het hof acht de door de Commissie aangehaalde Duitse rechtspraak, die uitgaat van een follow-onperiode van twaalf maanden, onvoldoende concreet om aan te nemen dat het Liftentkartel ten aanzien van de Commissie een nawerking heeft gehad. Ook de algemene economische overwegingen waarnaar de Commissie verwees, en waarin wordt gesteld dat marktvoorwaarden mogelijk pas enige tijd na het einde van de kartelinbreuk normaliseren, vinden volgens het hof geen bevestiging in enig concreet gegeven.
- 59 HvB Brussel (1^e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.3.2.
- 60 In HvJ EG 20 september 2001, C-453/99, ECLI:EU:C:2001:465, punt 26 (*Courage en Crehan*) en HvJ EG 13 juli 2006, C-295/04, ECLI:EU:C:2006:461, punt 60 (*Manfredi*), oordeelde het Hof dat de nationale rechter die belast is met de toepassing van het gemeenschapsrecht de volle werking van dat recht moet verzekeren en dat aan de volle werking van het kartelverbod opgenomen in artikel 101 lid 1 VWEU zou worden afgedaan indien niet eenieder vergoeding zou kunnen vorderen van de schade die hem of haar is berokkend door een overeenkomst of een gedraging die de mededinging kan beperken of vervalsen.
- 61 Voor meer informatie over de Richtlijn en de omzetting in België, zie F. Wijckmans e.a., 'Chapter 5 – Belgium', in: I.K. Gotts & K.S. Schwartz (red.), *The Private Competition Enforcement Review*, Londen: Law Business Research 2021, p. 50, 53 en 60.
- 62 Artikel 2 onder 14° Richtlijn definieert 'kartel' als 'een overeenkomst of onderling afgestemde feitelijke gedraging tussen twee of meer concurrenten met als doel hun concurrentiegedrag op de markt te coördineren of de relevante parameters van mededinging te beïnvloeden via praktijken zoals onder meer, doch niet uitsluitend, het bepalen of coördineren van aan- of verkoopprijzen of andere contractuele voorwaarden, onder meer met betrekking tot intellectuele-eigendomsrechten, de toewijzing van productie- of verkoopquota, de verdeling van markten en klanten, met inbegrip van offertevervalsing, het beperken van importen of exporten of mededingingsversturende maatregelen tegen andere concurrenten'. Het vermoeden is niet van toepassing op misbruiken van een machtspositie of effectenbreuken.
- 63 Richtlijn, overweging 47.
- 64 L. Garzaniti & A. Müller, 'Wat verandert er met de omzetting van de Richtlijn schadevorderingen in België? – Een blik uit de praktijk', *Competitio* 2018, afl. 1, p. 43-44.
- 65 L. Garzaniti & A. Müller, 'Wat verandert er met de omzetting van de Richtlijn schadevorderingen in België? – Een blik uit de praktijk', *Competitio* 2018, afl. 1, p. 44-45.
- 66 Zie bijv. Infrabel in BMA 2 mei 2017, ABC-2017-1/O-16-AUD.
- 67 Dit is vaak het geval bij schikingsbeslissingen van mededingingsautoriteiten.
- 68 Richtlijn, overweging 21.
- 69 Richtlijn, overweging 23.
- 70 Richtlijn, overweging 25.
- 71 Artikel 2 onder 16° en 17° van de Richtlijn definieert 'clementieverklaring' en 'reeds bestaande informatie' respectievelijk als volgt: 'een vrijwillig

door of namens een onderneming of een natuurlijke persoon ten overstaan van een mededingingsautoriteit afgelegde mondelinge of schriftelijke verklaring of een opname daarvan, waarin de onderneming of een natuurlijke persoon mededeelt wat zij of hij weet over een kartel en wat haar of zijn rol daarin was, en die speciaal ten behoeve van die autoriteit is opgesteld met het oog op het krijgen van vrijwaring of vermindering van de geldboeten in het kader van een clementieregeling; het betreft geen reeds bestaande informatie' en

- 'bewijsmateriaal dat los van de procedure van een mededingingsautoriteit bestaat, ongeacht of deze informatie zich al dan niet in het dossier van een mededingingsautoriteit bevindt'.
- 72 Bijlagen bij clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking vallen onder de definitie van 'reeds bestaande informatie' en kunnen bijgevolg het voorwerp uitmaken van een bevel tot overlegging van documenten.
- 73 Zie bijvoorbeeld Orb. Leuven 27 april 2021, A/21/00309 – A/21/00310, *Competitio* 2021, afl. 3, p. 275-285.

- 74 Cass. 11 september 2020, AR C.19.0448.N.
- 75 HvB Brussel (1e k.) 18 november 2024, 2015/AR/95, *Competitio* 2025, afl. 1, punt 4.2.8.
- 76 Beschikking, punt 139.
- 77 HvB Gent (7e k.) 15 september 2025, 2023/AR/577 (onuitgegeven).
- 78 Sébastien Engelen en Lise Ryckaert zijn advocaten bij contrast law. Ze bedanken Juliette Powis voor haar waardevolle hulp bij de finalisering van deze bijdrage.